

føde i næbbet. Det må formodes, at parret havde unger.

Den 4. juli: På samme sted som den 16. juni så jeg 1 ad. han og mindst 3 ungfugle.

Den 28. juli: 2 Skægmejser sad samme sted som omtalt i de sidste to notater.

Den 31. juli: Så samme sted 6 juv. og 2 ad.

Den 13. november: En han og en hun Skægmejsse observeret ca. 500 meter fra det sted, jeg fandt rede den 23. maj.

Den 24. november: Iagttog 15 Skægmejser i en af de andre vejler, ca. på et af de steder, hvor jeg den 13. maj så et Skægmejsepar.

Den 5. december: Hørte en flok Skægmejser ved samme vejle. Så dem ikke. Efter lyden at dømme en flok på ca. 10.

Iagttagelserne i Vejlerne i 1968 og 1969 viser følgende:

Skægmejser, der for første gang iagttoges i

Vejlerne i sommeren 1967, træffes nu almindeligt i området på alle årstider, således også i den egentlige vintertid. –

Der er fundet en rede med æg i 1969, men observationer af Skægmejsernes fordeling og opførsel sandsynliggør, at der i hvert fald yngler ca. 6 par. SV. WARMING

SUMMARY: Observations of Bearded Tits (*Panurus biarmicus*) in the marshland Vejlerne, Northwestern Jutland. – It is supposed that the species bred in Vejlerne in 1967 and in 1968 (KORTEGAARD and JENSEN op. cit.). In 1969 one nest with 9 eggs was found, and observations indicate that at least six pairs bred. Records from the winter show that the species winters in North Jutland. A total of five observations in 1968 and 11 in 1969 are listed.

Anmeldelser

KENNETH MELLANBY: Pesticides and pollution. The New Naturalist 50. (221 pp., 2 farvetavler, 6 dobbelte sorttavler, 8 tekstfigurer). – Collins, London 1967. Pris: 30 s.

En velskrevet oversigt over nutidens meget omfattende forureninger m. v., givet på en forholdsvis begrænset plads, der ikke har tilladt alt for mange tekniske og kemiske enkeltheder; men den indeholder de nødvendige oplysninger for almen orientering i emnerne samt et tilstrækkeligt antal gode eksempler på årsager og virkninger. Teksten er skrevet for britiske læsere; men enhver med interesse for kulturskader på landskab, flora og fauna kan have stort udbytte af at studere den.

I bogens forskellige kapitler omtales forurening af luft og vand, såvel ferskt som salt, stråling, plantegifte af enhver art, insektdræbende midler og stoffer, der anvendes mod snegle og orme; endelig findes et afsnit om bekæmpelse af hvirveldyr, nærmere betegnet pattedyr og fugle, der har givet anledning til erhvervs- eller sundhedsmæssige problemer. En del britiske lovbestemmelser refereres, og der nævnes flere meget store tal for skadevirkninger.

Listen over de omtalte fugle og pattedyr ser lidt anderledes ud end en tilsvarende, der kunne kompileres for Danmark. Således har Vildkaninen ikke været i søgelyset her som i England, hvor dyrene har været bekæmpet på talrige måder, men

uden iøjnefaldende resultat indtil 1953, da myxomatose oprådte spontant. Sygdommen er sandsynligvis kommet fra Frankrig med smittede myg. I England har kaninernes lopper overtaget rollen som smitteoverførere, og dette har bevirket en forholdsvis langsom spredning af sygdommen; men alligevel blev den engelske kaninbestand reduceret til 10 % i løbet af 2 år. Musvåger og Røde Glenter i Wales, der for en stor del havde levet af kaniner, fik ingen unger i den første tid efter myxomatosens opdukken; men i løbet af nogle år havde de vænnet sig til anden føde og yngede normalt. Blandt fuglene opfattes Ringduen som skadedyr nr. 1, og Tamduen er højst besværlig i byerne. På Buckingham Palace har man givet de øvre gesimser et plastikovertræk med god virkning; men de flokke, som menne skene fodrer på Trafalgar Square, er nok lige så vanskelige at komme af med som duerne på Rådhuspladsen i København. LØPP.

GEORGE, J. C. & A. J. BERGER: Avian Myology. (500 sider, mange fotografier og tegninger). – Academic Press, New York og London 1966. Pris: 144 sh.

Den klassiske metode ved undersøgelsen af fuglenes muskulatur er dissektion og beskrivelse af de enkelte muskler. I de senere år er histologiske og biokemiske undersøgelser kommet i forgrunden.

I denne bog er givet en oversigt over den viden, vi i dag har om fuglenes muskelsystem på disse to planer.

I indledende kapitler beskrives kort fuglenes skelet og vigtigste flyvemuskler (pectoralis og supracoracoideus). Derefter beskrives i flere kapitler pectoralis' histokemi og biokemi, idet der i det væsentligste er bygget på det arbejde, der er udført af J. C. GEORGE og medarbejdere. Der skelnes mellem hvide muskelfibre med relativ stor diameter og røde muskelfibre med lille diameter samt intermediære typer. De hvide fibre indeholder meget glycogen og kan kontrahere sig hurtigt og kraftigt, hvorimod de fedtrige røde fibre kontraherer sig langsommere og sandsynligvis er mest aktive under vedvarende flyvning. Forskellige fuglearter udviser variation med hensyn til forekomsten af de forskellige fibertyper og disse variationer sat i relation til arternes flyvemåder og systematiske placering er et af de interessante perspektiver, som bogen rummer. Et kapitel om »The Energy Problem in Bird Migration« efterfølges af bogens andet hovedafsnit: en systematisk gennemgang af de muskler, der forekommer hos fugle. For hver muskel beskrives dens udseende hos Tamduen (*Columba livia*) og den Rødvingede Sol-sort (*Agelaius phoeniceus*) samt hos øvrige undersøgte arter. Bogen afsluttes med nogle betragtninger over udviklingen af aktiv flugt hos fugle.

Bogen er forsynet med mange mikrofotografier (på nogle mangler forstørrelse) af muskelfibre samt med en del tegninger af musklerne. Sproget i den »cellulære del« er noget tungt med mange gentagelser.

Der er ingen tvivl om, at dette er bogen om fuglenes muskulatur, og for specialisten vil den være uundværlig, men også for ikke-specialisten er der spændende læsning. JAN DYCK

ANDERS HOLM JOENSEN: Wildfowl Counts in Denmark in November 1967 and January 1968 – Methods and Results. (72 pp. med kurver, tabeller, kort, dansk og russisk resumé). – Danish Review of Game Biology, Vol. 5 no. 5 1968. Communication no. 69 from Vildtbiologisk Station, Kalø.

Med dette arbejde har forf. ydet en meget værdifuld og på sit felt epokegørende indsats i dansk ornitologi hvortil kommer, at det er klart fremstillet og præget af omhu og kvalitet. Forf. fremhæver dog flere steder, at det må opfattes som en præliminær rapport, hvorfor man med forventning må se hen til den store oversigt om nogle år.

Indledningsvis omtales tidligere undersøgelser

fra udlandet samt enkelte sparsomme herhjemme fra. Den foreliggende undersøgelse er blevet til ved et samarbejde mellem Vildtbiologisk Station og omkring 200 frivillige observatører. Sidstnævnte har i de to måneder foretaget landobservationer fra omkring 400 lokaliteter. Disse er så i samme tidsrum suppleret med flyobservationer, for dermed at dække så stort et område som muligt. Aktiviteten i de to måneder er nogenlunde ens, idet forf. opererer med ækvivalerende enheder for fly- og jordtællinger.

Artsmæssigt omfatter materialet andefugle minus gæs, blishøne og skarv. Der er totalt registreret 660.000 fugle i nov. 1967 og 700.000 i jan. 1968. Disse tal forekommer umiddelbart store, men at danske farvande virkelig kan rumme disse mængder sandsynliggøres ved, at det nævnes, at omkring 15.000 km² af Danmarks kystfarvande har en dybde på under 10 meter. Regnede man med en jævn fordeling, ville det betyde en tæthed på 40–47 fugle pr. km².

Fejlkilderne ved optællingen behandles indgående. Der redegøres bl.a. for betydningen af tidsintervallerne mellem optællinger på forskellige lokaliteter, flokkenes afstand fra kysterne, om flokkene er rene eller blandede, om fjerdragstens camouflerende virkning, om de forskellige arters reaktion på tilstedeværelsen af fly, o.m.a. Det omtales desuden, at overvurderinger ophæves af undervurderinger, men at nøjagtigheden er omvendt proportional med flokkenes størrelse.

Størstedelen af arbejdet omfatter gennemgangen af de forskellige arter med udbredelseskort. Det er karakteristisk for forf., at han på grundlag af de to måneder ikke drager absolutte konklusioner, da de ikke anses for generelt repræsentative. Der er intet at sætte fingeren direkte på, dog kunne man muligvis have ønsket sig en større forskel i prikstørrelsen på kortene samt et lidt længere dansk resumé.

Undersøgelsen, der både hvad metoder og resultater angår må karakteriseres som en meget betydningsfuld nyskabelse, må varmt anbefales alle amatør-ornitologer, – for de professionelle ornitologer vil den ikke være til at komme udenom. F. J. GRAND

HANS HEINRICH REINSCH: Der Basstölpel (*Sula bassana*) (Linné 1758). Die kleine Brehm-Bücheri 412. (111 pp., 68 tekstfigurer, hvoraf 13 kort). – A. Ziemsen, Wittenberg-Lutherstadt 1969. Pris: DM 9,00.

En god monografi om Sulen, udarbejdet på grundlag af indgående litteraturstudier og iagttagelser fra talrige rejser i Nordøen og det nordlige Atlanterhav fra 1960 og fremover. Forf.

gør en del ud af navngivningen, og han har her kludret lidt i betegnelserne på de skandinaviske sprog; men det er kun en skønhedsplet, som næppe vil genere mange læsere. I de følgende kapitler behandles systematik, fund i historisk og forhistorisk tid, udseende, mål og vægt, fældning, bevægelsesmåder og stemme. Derefter omtales føden og ynglebiologien, tilpasning til klippekyster og adfærd, godt suppleret med fotografier. De 4-5-årige og ældre fugle ankommer til rugepladserne en måneds tid før de yngre individer, som ikke har ynglet før. I et afsnit om populationsdynamik anføres det høje tal ca. 334.000 for den nordatlantiske sulebestand omkring 1830. I løbet af 1800-tallet sank den til ca. 30.000, og 1949 var den steget til ca. 100.000. I dag er den større. Selv om Sulerne ikke følger skibene så systematisk som Mallebukker, Rider og Storkjøver, drager de betydelig fordel af det intensive havfiskeri. I de sidste kapitler omtales fjender, menneskets udnyttelse af sulekolonier, dødsårsager og formodet livslængde samt fangensksforhold.

LØPP.

KLAUS KIRCHNER: Die Uferschnepfe (*Limosa limosa*). Die kleine Brehm-Bücherei 413. (95 pp., 78 tekstfigurer). — A. Ziemsen, Wittenberg-Lutherstadt 1969. Pris: DM 7,80.

Forf. har fulgt en opfordring til udarbejdelse af en monografi om den Store Kobbersneppe, og han har opnået et både smukt og godt resultat. I forordet nævner han HANS LIND's og HAVERSCHMIDT's bøger om denne fugl fra henholdsvis Danmark og Holland (cf. Dansk Ornith. Foren. Tidsskr. 1961, 55: 173; 1964, 58: 143), som han har udnyttet flittigt; hans egne undersøgelser er foretaget i Holsten. Der bliver gjort rede for feltornithologiske kendetegn, systematik, udbredelse, ynglebiografi, vandringer og føde. Til slut omtales menneskets indflydelse på den Store Kobbersneppe's eksistensmuligheder, og på gemytlig vis nævnes den såkaldte »vibeæg tromle«, som de holstenske landmænd har brugt til planering af deres græsgange i forårstiden. Af de talrige gode fotografier og særdeles nydelige tegninger må specielt fremhæves dem, der illustrerer territoriale stridigheder på ynglepladsen. Hist og her findes indskudte småafsnit om Lille Kobbersneppe, så der kan drages sammenligninger mellem de to arter.

LØPP.

ROSEMARY EASTMAN: The Kingfisher. (159 pp., 2 farvede og 2 sorte dobbelttavler, 1

skitse over jagttagesområdet). — Collins, London 1969. Pris: 30 sh.

Grundlaget for denne bog er et flittigt og heldigt samarbejde mellem forf. og hendes mand RONALD EASTMAN, der har en god isfuglelokalitet umiddelbart ved deres bopæl. I teksten berettes løst og fast om fuglene og arbejdet med dem. Ægteparret veg ikke tilbage for kunstgreb til forbedring af forholdene. Man rensede et afløb fra et dambrug, afspærrede det og fyldte det med Trepiggede Hundestejler, Flodulke og Elritser, som blev fanget andre steder, og Isfluglen godtog villigt de forskellige arrangementer. De var i det hele taget forholdsvis lette at fotografere. Der var imidlertid en hel del tekniske vanskeligheder at overvinde, bl.a. fordi man også ville have undervandsbilleder; men anstrengelserne kronedes med held, og det blev til en film, som har fået store og velfortjente belønninger. 4 farvebilleder viser Isfugle på fiskefangst; fra sin udkigspost skyder fuglen som en pil gennem vandfladen og fortsætter under denne med lukkede øjne, hvilket nok er ret bemærkelsesværdigt. Der er også mange gode iagttagelser fra rederne. Et par Isfugle havde 3 kuld på en sommer; men det første, der klækkedes midt i april, gik til. 1. æg af andet kuld blev lagt 5. maj, og ungerne af tredje kuld var selvstændige 10. august. Forf. gennemførte opmadning af et forladt kuld på 6 med delvist held; nogle unger lærte at fiske selv, men tilsyneladende ikke alle. Bogen har ikke systematisk gennemførte notater; den er en personligt præget, interessant og fornøjelig redigørelse.

LØPP.

GISELA DECKERT: Der Feldsperling (*Passer montanus*). Die neue Brehm Bücherei 398. (90 p., 43 fig.). — A. Ziemsen, Wittenberg-Lutherstadt 1968. Pris: DM 6,80.

Efter beskrivelser af Skovspurven, dens systematik, zoogeografi og populationsdynamik følger et kapitel om dens ernæring, hvor det fremhæves, at fuglen er mindre afhængig af agerbrugets nytteplanter end Gråspurven. I sommertiden lever den i stor udstækning af insekter, og om vinteren er knapt $\frac{1}{3}$ af dens føde brød- og foderkorn, resten ukrudtsfrø og affald. Arten kan således næppe betragtes som skadedyr for landbruget og slet ikke for havebruget. Forf. gør en del ud af forskellen i de to spurvearters terrænkrav og levevis. Skovspurvens adfærd under pardannelse, redebygning etc. samt over for artsfæller, andre fugle og fjender beskrives indgående, både på grundlag af iagttagelser i det fri, hvor farveringmærkninger har været benyttet, og under arbejde

med fingertamme Skovspurve, som forf. har taget som ca. 5 dage gamle redeunger og madet op. Endvidere findes afsnit om ungerens udvikling, fældning, konkurrenceevne og stemme. Det er en god fremstilling af en vel kendt fugl og dens vanner, som kan læses med udbytte og fornøjelse.

LØPP.

ALFRED WILLI BOBACK & DIETLAND MÜLLER-SCHWARZE: Das Birkhuhn (*Lyrurus tetrix*). Die neue Brehm-Bücherei 397. (102 p., 45 fig.). – A. Ziemsen, Wittenberg-Lutherstadt 1968. Pris: DM 7,60.

En kortfattet og udtømmende behandling af Ur-fuglen, der også i Tyskland er gået stærkt tilbage i vor tid. De første kapitler drejer sig om systematik og zoogeografi, størrelse og fjerdragt på forskellige alderstrin og sanser, hvoraf navnlig synet har vundet anerkendelse i ordspillet: »Urhanen har et øje på hver fjer«. I et afsnit om opholdsstedet fremhæves arten som udpræget hedefugl, der kun tåler meget begrænsede biotopændringer. Under ynglebiologien findes en indgående beskrivelse af skogringen, ledsaget af fotografier, spektrogrammer og grafiske fremstillinger; i et specialafsnit nævnes en lidt kendt »gul blære«, der kan ses på baghalsen i slutningen af skoggertiden, og som sammenlignes med præriehønsenes store luftsække. Herefter omtales opdræt i fangenskab, føde, adfærd over for fjender og artsfæller, strejftog uden for yngletiden og sygdomme. I et kapitel om overnatning i sne gives en god beskrivelse og en udmærket tegning af, hvordan Ur-fuglen graver sin mere end meterlange gang. Under beskrivelsen af bastarderne, der for en stor del støtter sig til svenske undersøgelser, findes en god fremstilling af Rakkellhanens adfærd. De sidste kapitler handler om tilbagegang og årsager dertil, udsætningsforsøg, der er gennemført med mere held nogle steder end andre, beskyttelsesforanstaltninger og jagt. Det er en bog, som fortjener udbredelse i både zoologi- og jagtinteresserede kredse.

LØPP.

ROBERT MÄRZ: Der Rauhfusskauz (*Aegolius funereus*). Die neue Brehm-Bücherei 394. (48 p., 21 fig.). – A. Ziemsen, Wittenberg-Lutherstadt 1968. Pris: DM 3,30.

En nydelig lille bog trykt på godt papir. I det hele taget er Brehm-bøgernes udstyr blevet bedre i den senere tid; de løse, meget hurtigt lasede papiromslag er erstattet af en plastikbehandling,

der giver bindene et tiltalende og renligt udseende.

Efter nogle mere traditionelt affattede kapitler om Perleuglens navn, udseende, mål og udbredelse i almindelighed omtales fuglens forekomst i det tyske område før og nu. Ornithologerne i første halvdel af 1800-tallet kendte den, og der er en yngleangivelse fra Schwarzwald så sent som fra 1897; men herefter hørte man praktisk taget intet om arten før omkring 1930, da nye beretninger begyndte at dukke op. Denne skiftet har næppe noget at gøre med bestandsvingninger, snarere med sløvhed i begyndelsen af 1900-tallet, jæger- og samleraktivitet før, og i de sidste årtier med fornuftigt udrustede ornithologer, der eventuelt har kunnet arbejde med båndoptagere og infrarøde stråler, utvivlsomt praktiske hjælpemidler under studier af en så lyssky fugl som Perleuglen. Stemmen beskrives indgående, ligeså føden, hvoraf 97 % har været smågnavere og spidmus. Omtalen af yngelforholdene er forholdsvis kortfattet. I de sidste kapitler behandles vandringer, fjender, beskyttelsesforanstaltninger og redekasser. – Selv om forf. bruger metertallet for en svensk mil i forsøg på udregning af en norsk kvadratmils areal, som derved reduceres til næsten $\frac{1}{12}$, og kalder Falsterbo dansk, er denne bog særdeles anbefalelsesværdig, ikke midt for ornithologer i det østlige Danmark, hvor det ikke er umuligt og næppe usandsynligt, at man en dag træffer Perleugler, som er kommet for at blive.

LØPP.

UDO BÄHRMANN: Die Elster (*Pica pica*). Die neue Brehm-Bücherei 393. (72 p., 19 fig.). A. Ziemsen, Wittenberg Lutherstadt 1968. Pris: DM 4,80.

Teksten falder i en systematisk og en biologisk del, og den er godt disponeret. Forf. starter med nomenklaturen, og han har sammenstillet en lise på ikke mindre end 110 tyske betegnelser for Husskaden, deriblandt f.eks. »Schare« og »Tschadel«, der kan lede tanken hen på fuglens skandinaviske navne. På grundlag af omfattende undersøgelser af såvel skind- som knoglemateriale, fulgt af indgående statistiske beregninger foreslås Husskaderne i Europas centrale område benævnt *Pica pica germanica* BR., der er lidt mindre en de skandinaviske fugle. I den biologiske del omtales adfærd i og uden for yngletiden, redens placering og bestanddele, æg og unger, stemme og sovepladser, skade- og nyttevirkning hold viser rester af en snes Kartoffelbiller. Af fotografierne skyldes 5 ARTHUR CHRISTIANSEN. En righoldig bibliografi slutter bogen.

LØPP.